

Motion till riksdagen 2005/06:Ub591

av **Gunilla Tjernberg m.fl. (kd)**

Medievåld och våldet i samhället

Motionen delad mellan flera utskott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av medieutbildning i lärarutbildningarna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av medieutbildning för alla i skolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vikten av film- och beteendevetenskaplig kompetens vid bestämning av åldersgräns på film.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Medierådets verksamhet.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en ljudsignal för TV-program med våldsinslag.¹

¹ Yrkandena 3–5 hänvisade till KrU.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

I årtionden har det uttryckts farhågor för medieväldets negativa inflytande på sin publik och särskilt barnen. Med dagens ständigt ökande medieutbud har dessa farhågor förstärkts. Våldet når ut till hushållen i nya former på Internet, i betal-tv-kanaler och dataspel. Både bland lärare, föräldrar och beslutsfattare finns en oro för hur våldet påverkar barn och unga. Många anar ett samband mellan våldet i samhället och det våld som visas på tv, video, dataspel och på Internet.

I såväl FN:s konvention om barns rättigheter som ett stort antal EU-direktiv definieras barn och ungdomar som en utsatt grupp i samhället som är i behov av skydd mot visst innehåll i medierna. Barnet ska skyddas ”mot information och material som är till skada för barnets utveckling” (artikel 17 i FN:s konvention om barnets rättigheter). Barnkonventionen ratificerades i Sverige för över tio år sedan och vi är skyldiga att följa dess regleringar. Det är därför av stor vikt att vi tar ställning till vad för slags material vi anser att barn bör skyddas ifrån samt på vilket sätt det bör göras.

3 Svenska folkets inställning till medieväld

Enligt SOM-undersökningen år 2000 (Institutet för Samhälle, Opinion och Massmedia) anser 75 procent av svenska folket att det förekommer för mycket våld i videofilmer, långfilmer, på bio och i dataspel. Hela 80 procent svarade att de av egen erfarenhet kunde säga att våldsinslagen i medierna påverkar barn och ungdomar till att bli mer aggressiva. Undersökningen visade även att det finns ett stort intresse för att på olika sätt skydda barn och unga från tänkbara effekter av våld i medierna. Framför allt föredrog de tillfrågade att medieaktörerna själva genom en ökad självreglering skulle ta ett större ansvar för innehållet i såväl film- som tv-produktioner. Det fanns även en positiv inställning till ökad medieundervisning medan de flesta tvekade inför en ökad lagreglering.

4 Vad säger forskningen?

De flesta rön tyder på att tittaren på ett eller annat sätt omedvetet eller medvetet påverkas av underhållningsväldet i medierna. För att få ytterligare kännedom om effekterna av medieväldet är en allsidig forskning nödvändig. Kunskaper om bildväldets effekter har ökat under senare tid även om forskningen pekar i lite olika riktning. En sammanställning av forskningsläget visar dock en förhållandevis god samstämmighet mellan olika forskare om hur våldsskildringar påverkar barn och ungdomar (*Vad forskningen säger om medieväldets påverkan*, Cecilia von Feilitzen, 1998). Forskningen visar att medieinnehållet sällan har ett direkt eller ensamt inflytande på vår situation

eller våra handlingar. Från medierna får vi mentala intryck, föreställningar, känslor och så vidare. Dessa blandas sedan med andra föreställningar såsom normer, värderingar, känslor och erfarenheter vi fått och får från vår egen verklighet, från familjen, skolan, kamraterna och så vidare. I allmänhet är det de egna erfarenheterna som väger tyngst och som därigenom styr vårt handlande. Saknas grundläggande värderingar från familjen och skolan ökar dock risken för att de mediala intrycken får större genomslagskraft och därigenom kan aggressionen öka. Våldsskildringar kan även leda till imitation bland yngre barn. Det är dock oftast kortsiktiga impulser och ett sätt för barnet att bearbeta vad de sett eller hört som ytterst sällan får några långsiktiga effekter på barnets agerande.

Forskning kring medieväldet visar att påverkan på barn och ungdomar inte enbart handlar om ökad aggressivitet. Medieväldet leder dessutom till rädsla för att själv utsättas för våldshandlingar. Det skapar också en orealistisk bild hos barn om hur mycket våld en människokropp tål. De förstår inte hur allvarliga konsekvenserna av slag och sparkar kan vara. Ytterligare en negativ effekt av medieväldet är en känslomässig tillväjning mot våld. Våldet upplevs efterhand med mindre spänning och rädsla och spärrarna mot våldet minskas.

Medieväldet är inte ensamt förklaringen till det ökande våldet i samhället. Forskningen pekar dock på att det finns en påverkan som inte kan ignoreras. Barn som saknar tydliga värderingar hemifrån påverkas på ett icke önskvärt sätt av värderingar och våldsskildringar som förs fram i medierna. Vi har därför ett delat ansvar för att i möjligaste mån skydda barn från denna typ av medieinnehåll.

5 Att reglera skadligt medieinnehåll

För att sätta gränser för spridningen av skadliga våldsskildringar har dels lagstiftning, dels frivillig reglering för att skydda minderåriga diskuterats. Idag pågår ett samtal mellan myndigheter, medieföretag och allmänheten i syfte att uppnå samstämmighet kring några grundläggande principer på området såväl i enskilda länder som inom FN och EU. Bedömningarna av vad som är skadligt för barn, ungdomar och i vissa fall vuxna växlar dock mellan olika människor och mellan olika länder, vilket gör att många förslag till åtgärder väcker starka känslor och gör frågan kontroversiell.

Inom EU har frågan om skydd för minderåriga diskuterats under de senaste åren med anledning av den snabba tekniska utvecklingen på medieområdet. Tyngdpunkten i debatten har skiftat, från lagstiftning och förbudstänkande till betoning av föräldrars och vuxnas ansvar. Idag framhålls allt oftare värdet av medieundervisning i skolan. Att skydda barn från skadligt medieinnehåll innebär inte längre enbart att hindra barn från att se till exempel vissa tv-program utan också att stärka barn som mediekonsument.

Fel! Okänt namn på

5.1 Medieundervisning

Medieundervisning innebär såväl att förmedla ett teoretiskt vetande som ett praktiskt kunnande. Genom en kombination av analys och produktion ges de unga en möjlighet att lära sig att kritiskt värdera medierna. Skolan har ett ansvar att föra in mediekultur i undervisningen. Det är viktigt att vi inte ser barn och ungdomar som passiva mediekonsumenter. Barn och ungdomar är i många lägen väl utrustade för att möta medierna och har förmågan att skilja fiktion från verklighet. Genom att stärka deras kunskaper om medierna och lära dem att mer kritiskt förhålla sig till det de ser, kan vi göra dem än mer förberedda att möta medierna och därigenom minska risken för negativ påverkan. Att fortbilda lärare i film- och mediepedagogiskt arbete är därför av stor betydelse. Studier visar att jämfört med många andra länder ligger Sverige, avseende medieutbildning i skolan, efter i utvecklingen.

För att skydda barn och unga mot skadligt medieinnehåll krävs alltså ett flertal insatser. Självreglering från branschens sida, lagstiftningsåtgärder, informationsinriktade insatser, forskning om medie våldets påverkan men också utbildning. Medieutbildning behövs både i lärarutbildningen och i skolan.

6 Myndigheter

I dag finns Granskningsnämnden för radio och tv, Statens biografbyrå samt Medierådet (tidigare Våldsskildringsrådet) som var och en fyller en viktig funktion i arbetet med att motverka skadligt medieinnehåll.

6.1 Statens biografbyrå

Granskningsnämnden och Biografbyrån har i uppgift att övervaka efterlevnaden av de bestämmelser som rör våldsskildringar och pornografi i radio, tv och film. Biografbyrån utövar även kontroll av videohandelns filmer för enskilt bruk, en kontroll som är frivillig för distributörerna.

En av Statens biografbyrås viktigaste uppgifter är att sätta åldersgränser på filmer som ska visas i Sverige. Åldersgränserna är barntillåten, från 7 år, från 11 år och från 15 år (barnförbjuden). Besluten om åldersgränser grundar sig på om framställningen kan vålla "psykisk skada för den aktuella åldersgruppen". Besluten kan överklagas av filmens producent till kammarrätten. Vid ett flertal tillfällen under året har kammarrätten ändrat Biografbyråns beslut och sänkt åldersgränsen på ett antal filmer.

Enligt lagen ska kammarrätten vid beslut om åldersgränser för film samråda med såväl beteende- som filmvetare innan beslut fattas. Det har dock förekommit att beslut fattats utan samråd med någon med beteendevetenskaplig kompetens. Det är inte acceptabelt eftersom denna kompetens är avgörande för att bedöma vad som kan vålla psykisk skada för ett barn. Dessutom

är det den juridiska expertisen som om de är eniga faller avgörandet, oavsett rekommendationer från dem som är sakkunniga på området. Kammarrätten har alltså en avgörande roll vid bestämmande av åldersgräns på film och det är därför av mycket stor vikt att film- och beteendevetares kompetens tas till vara inför kammarrättens beslut. Vi anser att sakkunskapen bör tillmätas större betydelse vid denna typ av beslutsfattandet än idag.

6.2 Medierådet

Medierådet hette tidigare Rådet mot skadliga våldsskildringar och skapades 1990. Rådet tillkom som en direkt följd av den debatt som var livlig under 1980-talet om våld i videofilmer och hur det kan påverka barn och unga. Uppdraget är att sprida information, inhämta kunskaper och hålla kontakt med branscherna i frågor som rör skadligt medieinnehåll.

I juni 2003 gav regeringen äntligen rådet nya tilläggsdirektiv efter flera års påtryckningar från bland annat oss kristdemokrater och från rådet självt. Rådets uppdrag hade fram till dess varit oförändrat sedan tillkomsten och vissa delar av direktiven ansågs föråldrade medan andra blivit allt viktigare.

Det nya direktivet slår bland annat fast att rådet ska vara ett expertorgan när det gäller hela medieutvecklingen och dess konsekvenser för barn och unga. Rådet ska mer aktivt arbeta för att skydda barn och unga från skadlig mediepåverkan. Tilläggsdirektivet har dessutom en skarpare formulering när det gäller branschernas självreglering. Rådet ska genom konstruktiva och kontinuerliga kontakter driva på mediebranschernas självreglering. Rådet ska även arbeta internationellt med dessa frågor. Ledamöternas mandatperiod begränsades nu till tre år från att tidigare ha varit helt oregerad.

I samband med det nya direktivet bytte Våldsskildringsrådet namn till Medierådet för att markera den nya profilen som handlar mycket om utvecklingen inom dataspelen och på Internet. Rådet är sedan några år tillbaka deltagare i ett EU-projekt som syftar till att skapa en tryggare Internetanvändning för barn och unga.

Kristdemokraterna anser att Våldsskildringsrådets nya utåtriktade och resultatriktade profil är bra. Rådet har en viktig roll att spela i arbetet med att skydda barn och unga mot skadligt medieinnehåll. Det är också positivt att allt fler uppmärksammar rådets arbete och kunskaper. Förfrågningarna från skolor, föräldragrupper och kommuner ökar ständigt. Idag har rådet begränsade resurser för att möta detta stora behov. Vi förväntar oss att regeringen kommer att ta hänsyn till denna utveckling och tillse att Medierådet får möjlighet att öka sitt utåtriktade arbete.

7 Sveriges Television

I jämförelser mellan Sveriges Television och övriga tv-kanaler vad gäller våldsinslag ligger SVT absolut lägst i statistiken. Det förekommer betydligt

Fel! Okänt namn på

mindre våld i Sveriges Television än i övriga kanaler. Det är positivt. Eftersom riksdagen har ett särskilt ansvar för public service-kanalerna är det befogat att ha särskilt högt ställda krav på dem. SVT har också en till stora delar ansvarsfull och genomtänkt policy för skildringar av våld. Eftersom det hela tiden visas allt grövre våldsskildringar på andra kanaler är risken stor att tröskeln för vad som ska anses motiverat hela tiden sänks även på SVT. Många tittare, inte minst föräldrar, anser att våldsbudet är för stort också i Sveriges Television.

Ett allt större ansvar läggs på föräldrar och andra vuxna när det gäller att sovra i tv-utbudet. Ett antal beslut har därför fattats för att på olika sätt underlätta för dem att ta sitt ansvar. I radio- och TV-lagen sägs bland annat att det ”i ljud” ska förvarnas för program som innehåller våld, vilket ska hjälpa föräldrar att styra sina barns tv-tittande. SVT:s direktions har valt att göra detta i tal vid påannonseringen av programmet. Vi anser dock att lagen bör tolkas som en ljudsignal och inte som en talad varning. En talad varning är inte lika effektivt eftersom det förutsätter att man sitter framför tv:n och lyssnar på påannonseringen. En ljudsignal kan däremot dra uppmärksamheten till sig även om föräldern inte befinner sig alldeles i närheten.

Stockholm den 3 oktober 2005

Gunilla Tjernberg (kd)

Inger Davidson (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Sven Brus (kd)

Torsten Lindström (kd)

Olle Sandahl (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Dan Kihlström (kd)